

Asia: VN/19726/2023

Vammaispalvelulain voimaantulon siirtäminen

Lausuntopyyntö

Lausunnonantajan organisaatio

Järjestö

Kannatatteko uuden vammaispalvelulain voimaantulon siirtämistä ajankohdasta 1.10.2023 uuteen ajankohtaan 1.10.2024?

Ei

Halutessanne voitte antaa tiiviit perustelut vastaukselle:

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, Euroopan unionin peruskirja, Suomen perustuslaki ja taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus asettaa reunaehdot vammaispalvelulain uudistukselle ja sen uudelleenarvioinnille.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan uuden vammaispalvelulain ja siihen liittyvien lakien voimaantulon siirtämistä siten, että lait tulisivat voimaan 1.10.2024, säädetyin 1.10.2023 sijaan. Lisäajan kuluessa valmisteltaisiin tarvittavat muutokset uuteen lakiin ja tarkennettaisiin lain soveltamisalaa. Esityksessä ei kerrota, mitä tarvittavat muutokset koskisivat. Soveltamisalan tarkistaminen liittyyne ikääntymisrajaukseen, josta lisää alempana.

Toisena vaihtoehtona valmistelussa on vaihtoehto, jossa lait tulisivat voimaan 1.1.2025. Kolmas vaihtoehto on se, että uusi vammaispalvelulaki tulisi voimaan, kuten alun perin on tarkoitettu ja lain toteutumista seurattaisiin sekä muutostarpeita arvioitaisiin huolella tehtävän seurannan perusteella. Tähän työhön tulee ottaa mukaan vammaisjärjestöt YK:n vammaissopimuksen edellyttämällä tavalla.

Kannatamme kolmatta vaihtoehtoa. Kuten hallituksen esityksessä todetaan, voimassa oleva vammaispalvelulainsäädäntö ei täytä täysin perustuslain tai YK:n vammaissopimuksen vaatimuksia. Uudistuksen lykkäytyminen vuodella lykkää myös oikeuksien täyttämistä. Vammaisille

henkilöille ja heidän läheisilleen voimaantumisen siirtämisestä aiheutuvia kielteisiä vaikutuksia pyritään paikkaamaan syksyllä 2023 käynnistyvällä määräraikaisella ohjelmalla, jossa panostetaan lasten ja nuorten neuropsykologisten häiriöiden kuntoutukseen ja kuntoutuspalveluihin Kelan harkinnanvaraisen kuntoutuksen kautta, kunnes uusi vammaispalvelulaki on saatu voimaan. Ohjelma jättää aikuiset vammaiset henkilöt tällaisen tuen ulkopuolelle.

Perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointi, ml. sukupuolivaikutusten arviointi, on välttämätön ja siten kannatettava esitys. Arvioinnissa tulee ottaa huomioon vammaisryhmien keskinäinen yhdenvertaisuus ja mahdolliset korjaustarpeet (esimerkiksi elämänmittaisten palveluiden kilpailuttamisen kieltä vain kehitysvamma- ja autismediagnoosin saaneille, vaikka diagnoosirajoista piti pyrkiä eroon).

Resurssit

Hallitus esittää uuden vammaispalvelulain voimaantumisen siirtämistä, jotta lain soveltamisalaa on mahdollista tarkentaa erikseen annettavalla esityksellä ennen lain voimaantumista. Lisäajan puitteissa on mahdollista arvioida erillisen esityksen vaikutukset, mukaan lukien kustannusvaikutukset. Hallitusohjelman mukaan koko uudistuksen vuosittainen kustannusvaikutus nykytilanteeseen verrattuna saa olla korkeintaan 100 miljoonaa euroa, kun uudistuksen on laskettu maksavan 136 miljoonaa vuodessa. Esityksessä luvataan huomioida edellisen eduskuntakäsittelyn aikana hallituksen esitykseen tehdyt lisäykset, mikä ei ole mahdollista, jos samaan aikaan budjetti rajoitetaan 100 miljoonaan. Tämä budjettivaraus vaarantaa koko uudistuksen tavoitteet taata yhdenvertaiset palvelut niitä eniten tarvitseville. Perustuslakivaliokunta on lisäksi katsonut, että budjettirajoitteella ei voida rajoittaa lakisääteisten palvelujen saatavuutta.

Hyvinvointialueille tulee varata riittävä rahoitus vammaispalveluiden toteuttamiseen lain edellyttämällä tavalla. Myös mahdolliset asiakasmaksujen korotukset osuisivat kipeimmin pienituloisiin ja työttömiin vammaisiin. Riskinä on, että kasvavien asiakasmaksujen takia jätetään käyttämättä palveluita, jolloin hyvinvointi ja mahdollisuudet työssäkäyntiin heikkenevät.

Ikääntymisrajaus

Perustuslakivaliokunta otti kantaa ikääntymisrajaukseen. Valiokunta totesi ikääntymisrajauksesta, että iäkkäänä vammautuneet henkilöt joutuvat epäedullisempaan asemaan nuorempiin vammaisiin henkilöihin verrattuna. Iäkkäänä vammautuneiden henkilöiden sosiaalipalvelut toteutetaan sosiaalihuoltolain mukaisesti ja ovat myös määrärahasidonnaisia palveluita. Palveluista myös perittäisiin asiakasmaksulain mukainen maksu, kun taas vammaispalvelulain mukaiset palvelut ovat maksuttomia ja ovat vammaisille henkilöille subjektiivisia oikeuksia. Perustuslakivaliokunta totesi kyseisen tilanteen johtavan siihen, että iäkkäiden henkilöiden, esimerkiksi liikunta- tai näkövammaiset, palvelut heikentyvät ja samalla myös asiakasmaksut lisääntyvät.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdotti mietinnössään ikääntymisrajan poistamista ehdotetun vammaispalvelulain 2 §:stä, mikä esitettiin perustuslakivaliokunnan aikaisemman lausunnossa. Ikääntymisrajaus lopulta poistettiin vammaispalvelulakiehdotuksesta, ja se on myös YK:n vammaissopimuksen hengessä perusteltua pitää poissa uudistuksesta.

Hinkkanen Annika
Naisjärjestöjen Keskusliitto